

GLOBALIZACIJA, ŽINIOMIS GRINDŽIAMA VISUOMENĖ IR E. VALDŽIA: SAUGUMO PROBLEMOS

GLOBALIZATION, KNOWLEDGE BASED SOCIETY AND E-GOVERNANCE: SECURITY PROBLEMS

Borisas MELNIKAS, prof. habil. dr.,

Vilniaus Gedimino technikos universitetas,

Lietuvos viešojo administravimo lavinimo institucijų asociacijos Akademinės tarybos pirmininkas

Įvadas

Šiuolaikinė socialinė ekonominė raida bei mokslo ir technologijų pažanga pasižymi keliomis išskirtinėmis aplinkybėmis, kurias nulemia vis intensyviau vykstantys globalizacijos ir internacionalizavimo procesai, taip pat kokybiškai naujo tipo visuomenės – žiniomis grindžiamos visuomenės – formavimasis.

Tarptautiniu mastu besiformuojančiai žiniomis grindžiamai visuomenei yra būdinga tai, kad tolesnės socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos sąlygomis klostosi kokybiškai nauja žinių ekonomika ir plėtojasi naujo tipo vadybos ir administravimo kultūra, pasklindanti visose viešojo sektoriaus, neišskiriant valstybinio valdymo ir savivaldos, srityse, taip pat visame šiuolaikinio verslo sektoriuje bei visose kitose šiuolaikinės visuomenės gyvenimo srityse. Beje, būdingas naujo tipo vadybos ir administravimo kultūros atsiradimo ir plėtotės požymis yra e. valdžios sampratos susiformavimas, e. valdžios ideologijų raida ir sklaida bei itin spartus e. valdžios technologijų ir organizacinių formų kūrimas, skleidimas, įgyvendinimas ir nepertraukiamas modernizavimas.

Galima teigti, kad šiuolaikinės visuomenės raidos bei pažangos perspektyvas žymiu mastu sąlygoja tos aplinkybės, kuriomis yra išreiškiami globalizacijos ir internacionalizavimo procesų įtaka bei nulemiamos žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos formavimosi galimybės, tarp jų – nusakančios e. valdžios ideologijų ir technologijų kokybinių lygių bei pasklidimo ir įgyvendinimo mastą.

Taigi globalizacijos, internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimosi procesų, tarp jų – ir e. valdžios raidos procesų reikšmingumas, svarba ir vaidmuo yra akivaizdūs. Pastaroji aplinkybė nulemia būtinumą išsamiai ir kompleksiskai tirti šiuos procesus, nuolat stebėti ir prognozuoti jiems būdingas trajektorijas, daryti jiems kryptingą įtaką, valdyti ir administruoti. Šių procesų monitoringo, prognozavimo ir apskritai valdymo ir administravimo prasmė – suvokti ir laiku įvertinti naujus iššūkius, pagrįstai apibrėžti siekiamus tikslus ir kryptingai panaudoti visas galimybes, kad socialinė ekonominė raida ir mokslo bei technologijų pažanga pasižymėtų kuo aukštesniu

efektyvumo lygiu ir įgalintų realiai įgyvendinti drąsiausius ir ambicingiausius visuomenės siekius.

Ypač akcentuotinas būtinumas suvokti, kad globalizacijos ir internacionalizavimo aplinkoje spartėjant žiniomis grindžiamos visuomenės formavimuisi, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos procesai vis labiau pasižymi vis didėjančiu neapibrėžtumu bei įvairiais pavidalais pasireiškiančiomis rizikomis. Šios aplinkybės supratimas leidžia pagrįsti poreikius sugebėti laiku numatyti ir pagrįstai vertinti įvairaus pobūdžio pavojus ir grėsmes, kurie galėtų sukelti neigiamas ar kitaip suvokiamas nepageidautinas globalizacijos, internacionalizavimo, žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimosi, taip pat ir e. valdžios raidos pasekmes, kartu siekiant laiku vykdyti reikiamą prevenciją galimų pavojų, grėsmių bei neigiamų ir nepageidautinų raidos procesų atžvilgiu.

Tiek šiuolaikiniuose moksliniuose tyrimuose, tiek ir praktiniuose darbuose, skirtuose žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimui, dažnai stokojama adekvataus įvertinimo tų veiksnių ir aplinkybių, kuriais išreiškiami įvairūs pavojų ir grėsmių poveikiai. Tai reiškia, kad mokslinių tyrimų ir praktinių darbų praktikoje tam tikra prasme yra ignoruojamos gana reikšmingos ir įvairiai pasireiškiančios ar galinčios pasireikšti saugumo, taip pat tarptautinio bei regioninio saugumo, problemos, kylančios ir galinčios kilti globalizacijos bei internacionalizavimo procesų aplinkoje ir formuojantis žiniomis grindžiamai visuomenei bei žinių ekonomikai. Akivaizdu, kad tokio pobūdžio problemos yra vertintinos kaip išskirtinai aktualios, todėl jų suvokimui, nagrinėjimui bei sprendimui yra teiktinas itin didelis dėmesys.

Išdėstytų aplinkybių suvokimas nulemia tikslingumą detaliau aptarti šiuolaikinei visuomenei būdingas saugumo problemas, ypač tarptautinio ir regioninio saugumo, atsižvelgiant į daugialypes aplinkybes, kurios pasireiškia globalizacijos, internacionalizavimo procesų, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos formavimosi kontekste. Detalesnis tokių problemų aptarimas, jų suvokimas ir

nagrinėjimas galėtų sudaryti prielaidas jas konstruktyviai spręsti, taip pat modernizuoti pačią visuomenę.

Saugumo siekiai plėtojant žiniomis grindžiamą visuomenę ir žinių ekonomiką

Saugumas žiniomis grindžiamai visuomenei būdingų prioritetų ir vertybių sistemoje. Šiuolaikinėmis globalizacijos, socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo sąlygomis, taip pat kuriantis žiniomis grindžiamai visuomenei ir žinių ekonomikai, įvairiuose gyvenimo sektoriuose išryškėja nauji prioritetai ir atsiranda poreikiai įgyvendinti naujas vertybes.

Šiuolaikinėmis sąlygomis besiformuojantys, pasireiškiantys ir sklindantys nauji prioritetai ir vertybės yra labai svarbus tolesnės socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos veiksnys. Prioritetai ir vertybės nulemia visuomenėje daromus esminius sprendimus, sąlygojančius tolesnės raidos ir pažangos gaires bei perspektyvas. Pastaroji aplinkybė parodo naujų prioritetų bei vertybių svarbą ir reikšmingumą, juo labiau kad adekvatus šių vertybių suvokimas leidžia smarkiai padidinti socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos efektyvumą, o šių prioritetų ir vertybių ignoravimas ar neadekvatus vertinimas gali nulemti gebėjimų stoką laiku reaguoti į naujus iššūkius ir problemas.

Nauji prioritetai ir vertybės paprastai pasižymi didžiuoju įvairove, o tai reiškia, kad siekiant skatinti ir spartinti socialinę ekonominę raidą ir mokslo bei technologijų pažangą reikia išryškinti būtent tuos prioritetus ir tas vertybes, kurie yra ypač reikšmingi ir svarbūs identifikuojant ir sprendžiant aktualias socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos problemas, taip pat sudarant prielaidas tinkamam šių problemų sprendimui.

Atsižvelgiant į raidos tendencijas, paskutiniu metu pasireiškiančias tiek globaliu mastu, tiek Europos Sąjungoje ir kitose tarptautinėse erdvėse, tiek ir atskirose šalyse bei regionuose, galima teigti, kad ypač reikšmingų ir svarbių prioritetų ir vertybių kategorijai gali būti priskirtini saugumo užtikrinimo siekiai. Tai reiškia, kad, suvokiant ir nagrinėjant bet kurios šiuolaikinės socialinės ekonominės sistemos raidos ir plėtros problemas ir perspektyvas, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas saugumui ir saugumo užtikrinimui. Šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame istoriškai yra sukauptas didžiulis ekonominės gerovės ir socialinio komforto siekių įgyvendinimo patyrimas, vis didesniu mastu pradedama suvokti, kad ekonominė gerovė ir socialinis komfortas yra prasmingi tik tiek, kiek leidžia užtikrinti ir visos visuomenės apskritai, ir kiekvieno atskiro individo saugumą.

Beje, saugumo ir saugumo užtikrinimo ar užsitikrinimo svarba yra vis dažniau suvokiama ir vertinama kaip universalioji nuostata, būdinga bet kurių socialinių ekonominių sistemų raidai tiek viso pasaulio mastu, tiek ir sąlyginai mažose ir smarkiai ribotose erdvėse. Ši nuostata taikytina vertinant visos šiuolaikinės visuomenės, valstybių ar jų grupių, įvairių socialinių grupių ir sluoksnių raidą tarptautiniu, nacionaliniu, regioniniu ar kitaip identifikuojamu lokaliu

mastu, taip pat įvairių verslo bei viešojo sektoriaus organizacijų raidą. Savaiame suprantama, jog minėta nuostata galioja visais atvejais, kai kalbama apie žmogaus raidą tiek plačiąja prasme, tiek ir siaurąja prasme, pažymint konkretaus individo prioritetus ir vertybes.

Pastebėtina, kad saugumo ir saugumo užtikrinimo svarbos suvokimas atspindi kokybinius pokyčius, vykstančius šiuolaikinėje visuomenėje, taip pat tuos pokyčius, kurie yra sietini su žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimusi. Tarp žiniomis grindžiamai visuomenei būdingų idealų itin svarbūs yra tie, kurie atspindi visuomenės siekį nepertraukiamai didinti ekonominę gerovę ir gerinti socialinį komfortą visapusiškai saugios aplinkos sąlygomis. Galima teigti, kad formuojantis žiniomis grindžiamai visuomenei ir žinių ekonomikai saugumo užtikrinimas įgauna šiuolaikinėms socialinėms ekonominėms sistemoms būdingo prioriteto vaidmenį, o saugumo užtikrinimo vertybės tampa pagrindu darant strateginius ir kitus sprendimus šiuolaikinėje valdymo praktikoje.

Siekiant suvokti saugumo ir saugumo užtikrinimo reikšmingumą ir aktualumą, būtina apibrėžti, identifikuoti ir susisteminti pagrindines saugumo problemas, pasireiškiančias ar galinčias pasireikšti šiuolaikinėje socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos praktikoje, taip pat rasti ir panaudoti saugumo problemų sprendimo būdus. Ypač svarbu, kad saugumo problemos būtų suvokiamos ir sprendžiamos atsižvelgiant į globalizacijos bei socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos procesų internacionalizavimo sąlygojamas aplinkybes, taip pat į tas aplinkybes, kurios yra būdingos tik žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimuisi.

Gebėjimas adekvačiai suvokti ir spręsti aktualias saugumo problemas reikalauja kompleksinio požiūrio, numatant, kad saugumo, taip pat saugumo užtikrinimo ar užsitikrinimo prasmė būtų traktuojama įvairiapusiškai. Akivaizdu, kad siekiant įgyvendinti kompleksinį požiūrį reikia iš esmės išplėsti ir pagilinti ankstesnėje socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos praktikoje susiklosčiusią įvairių socialinių ekonominių sistemų saugumo bei saugumo užtikrinimo tradicinę sampratą.

Galima teigti, kad saugumo ir saugumo užtikrinimo sampratos išplėtojimas ir pagilinimas, taip pat aktualių saugumo problemų suvokimas ir sprendimas reikalauja atitinkamų mokslinių tyrimų. Tokie tyrimai gali būti vertinami kaip itin perspektyvūs plėtojant šiuolaikinius socialinius mokslus, ypač ekonomiką, vadybą ir administravimą. Beje, saugumo problematika yra išskirtinai svarbi plėtojant mokslinius tyrimus atsižvelgiant į įvairias politinių, socialinių, ekonominių bei technologinių transformacijų aplinkybes, tarp jų – transformacijų, pasireiškiančių įvairių pasaulio regionų mastu bei įvairiose šalyse.

Šiuolaikinės socialinių ekonominių sistemų saugumo ir saugumo užtikrinimo problemos, pasireiškiančios politinių, socialinių, ekonominių bei technologinių transformacijų sąlygomis, yra daugialypės ir labai sudėtingos. Ši aplinkybė leidžia pagrįsti didesnio dėmesio šioms problemoms būtinybę.

Nagrinėjant saugumo ir saugumo užtikrinimo problemas tikslinga detaliau aptarti socialinių ekonominių sistemų ir jų raidos saugumo, taip pat saugumo užtikrinimo problemų ir jų sprendimo sampratą.

Socialinių ekonominių sistemų ir jų raidos saugumo samprata. Siekiant suvokti socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos procesų esmę ir dėsningumus, būtina remtis saugumo dimensija.

Kaip žinoma, saugumas yra vienas svarbiausių požymių, apibūdinančių bet kurios sistemos, taip pat ir bet kurios socialinės ekonominės sistemos, būseną arba situaciją tiek pačioje sistemoje, tiek ir sistemos aplinkoje. Beje, saugumas taip pat yra vienas svarbiausių požymių, apibūdinančių ir bet kurio gyvo organizmo, pirmiausia žmogaus, būseną arba situaciją fizine, socialine ir bet kuria kita prasme. Tai reiškia, kad saugumo prasmės suvokimas ir adekvatus apibūdinimas yra būtina sąlyga bet kurių sistemų raidai ir pažangai nagrinėti, ypač tais atvejais, kai tokios sistemos yra siejamos su žmoniškųjų veiksmų poveikiais.

Saugumo sąvoka gali būti apibūdinama labai įvairiai. Bendriausia prasme saugumas gali būti apibrėžtas kaip tam tikros sistemos būseną, kurioje sistemai negresia pavojai arba sistema yra pajėgi išvengti ar pašalinti neigiamas pasekmes, galinčias potencialiai pasireikšti, jei sistemą vis dėlto paveiktų galimi pavojai.

Pastebėtina, kad nurodytu saugumo apibūdinimu yra pažymimas dvejopas tam tikros sistemos gebėjimas:

- ◆ pirma, gebėjimas sudaryti tokią situaciją ir būti tokioje būsenoje, kurioje nėra pavojų,
- ◆ antra, gebėjimas turėti galimybes išvengti arba pašalinti neigiamas pasekmes, kurios galėtų kilti ar pasireikšti pavojaus atveju.

Ypatingas dėmesys yra atkreiptinas į kriterijų pasirinkimo vertinant pavojus aplinkybes.

Akivaizdu, kad tam tikrai sistemai kylantys ar galintys kilti pavojai gali būti vertinami įvairiai ir skirtingai:

- ◆ vienais atvejais pavojai yra vienareikšmiškai suvokiami kaip nepageidautini ir yra vertinami išimtinai negatyviai;
- ◆ kitais atvejais pavojai gali būti suvokiami kaip prielaida pageidautiniems sistemos pokyčiams, ir tokių pavojų atsiradimas, inicjavimas ar raška gali būti vertinami pozityviai (beje, tokiais atvejais sąvoka „pavojus“ yra vartotina pozityviaje prasme kaip išreiškianti pažangių pokyčių sąlygas. Tokiais atvejais arba galima kalbėti apie pavojus, kylančius keistinais, tobulintinai arba naikintinai sistemai, kuri neturi būti saugi, arba sąvoka „pavojus“ turi būti suprantama kaip išreiškianti esminį pažangių pokyčių veiksmį).

Požiūriu į saugumo sąvokos apibūdinimą paprastai yra išreiškama tai, kad konkretus subjektas, vertinantis tam tikros sistemos saugumą, taiko tokius kriterijus, kuriais yra parodoma, jog pavojai sistemai yra suprantami kaip neigiami ir nepageidautini. Ši pastaba yra labai svarbi dėl to, jog atspindi vertinimo kriterijų ir pavojus bei saugumą vertinančių subjektų vaidmenį ir reikšmingumą.

Kartu pažymėtina, kad nurodytas požiūris į saugumo sąvokos apibūdinimą gali būti laikomas universaliumi. Būtent šiuo požiūriu yra išreiškama, kad visais įmanomais socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos atvejais saugumas yra suvokiamas kaip prioritetinga vertybė, parodanti kiekvienos sistemos orientaciją į pavojų nebuvimą bei į turimą gebėjimą vengti pavojų ar juos šalinti.

Nurodytos saugumo sąvokos universalumas pasireiškia ir tuo, jog pateiktas apibūdinimas yra laikytinas tinkamu visais tiek pavienio individo ar žmonių grupės gyvenimo, tiek įvairių organizacijų veiklos ir raidos, tiek įvairiais visos visuomenės, valstybės ar tarptautinės bendruomenės, tiek ir kitais atvejais. Kartu galima teigti, kad nurodytas požiūris į saugumo sampratą yra taikytinas visose politinės, socialinės, ekonominės raidos srityse, taip pat įvairiuose verslo ir viešuosiuose sektoriuose.

Nurodyto požiūrio pagrindu gali būti apibūdinama ir saugumo užtikrinimo sąvoka. Galima teigti, kad bendriausia atveju saugumo užtikrinimas kaip sąvoka gali būti apibrėžiamas kaip visuma veiksmų ir priemonių, skirtų saugumo nuostatoms įgyvendinti.

Saugumo užtikrinimas kaip veiksmų ir priemonių visuma pasižymi formų ir galimybių įvairove. Ypač pažymėtini tie saugumo užtikrinimo atvejai, kai atitinkamos priemonės ir veiksmai yra orientuojami į šiuos prioritetus:

- ◆ sistemos veikla ir raida yra orientuojama į paiešką bei suradimą tokios aplinkos, kurioje sistema būtų saugi; šiuo atveju saugumo užtikrinimas pasireiškia pačios sistemos „judėjimu“ saugios aplinkos link;
- ◆ sistemos veikla ir raida yra orientuojama į tai, kad sistemos aplinkoje vyktų palankūs sistemai pokyčiai, kartu siekiant pašalinti ar bent sumažinti pavojus, kurie kyla ar galėtų kilti sistemai iš jos aplinkos; šiuo atveju saugumo užtikrinimas pasireiškia aplinkos adaptavimu atsižvelgiant į sistemos saugumo reikmes;
- ◆ sistemos veikla ir raida yra orientuojama į tai, kad pati sistema prisitaikytų prie aplinkos bei aplinkoje vykstančių pokyčių ir tuo pagrindu patenkintų savo saugumo reikmes; šiuo atveju saugumo užtikrinimas pasireiškia pačios sistemos adaptavimuisi atsižvelgiant į poreikius prisitaikyti prie vykstančių pokyčių.

Beje, pačios sistemos adaptavimasis pokyčių aplinkoje sąlygomis taip pat gali būti dvejopas:

- ◆ sistemos adaptavimosi eigoje pati sistema pasikeičia taip, kad pokyčiai aplinkoje nustoja būti vertinami kaip pavojingi; šiuo atveju adaptacijos rezultatas gali būti suvokiamas kaip pavojaus išnykimas;
- ◆ sistemos adaptavimosi eigoje sistema išugdo savyje gebėjimus adekvačiai reaguoti į galimus pavojus, vengti šių pavojų ar efektyviai juos šalinti; šiuo atveju adaptavimosi rezultatas gali būti suvokiamas kaip išugdymas ir turėjimas pavojų prevencijos ir pavojų pasekmių šalinimo gebėjimų.

Nagrinėjant įvairias saugumo užtikrinimo aplinkybes išskirtini ir tie atvejai, kai dėl saugumo užtikrinimo sistemoje turi būti ne tik sugebėta prisitaikyti prie pokyčių aplinkoje,

VISUOMENĖS MODERNIZAVIMAS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS IR ELEKTRONINĖ
VALDŽIA: NAUJI IŠŠŪKIAI IR MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRIORITETAI
*MODERNIZATION OF SOCIETY, DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND E-GOVERNANCE:
NEW CHALLENGES AND PRIORITIES OF SCIENTIFIC RESEARCHES*

bet ir sugebama prisitaikyti prie pokyčių pačios sistemos viduje. Tokie saugumo užtikrinimo atvejai pasižymi tuo, kad saugumui skirtos priemonės ir veiksmai yra orientuojami į sistemos vidinių pokyčių prioritetus.

Bet kurios sistemos saugumui užtikrinti skirtos priemonės ir veiksmai gali būti nukreipiami tiek į sistemos vidų, tiek ir į išorinę sistemos aplinką. Maža to, saugumui užtikrinti skirtas atitinkamas priemonės bei veiksmus gali inicijuoti ir įgyvendinti įvairūs subjektai, veikiantys tiek sistemos viduje, tiek ir išorinėje sistemos aplinkoje. Minėti subjektai gali pasižymėti didžiule tiek savo įvairove, tiek ir savo interesų bei jų raiškos formų įvairove.

Apibendrinant išdėstytas aplinkybes galima pažymėti, kad šiuolaikinėje socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos, taip pat įvairių socialinių ekonominių sistemų saugumo bei saugumo užtikrinimo praktikoje egzistuoja didžiulė daugialypių atvejų įvairovė. Kaip tik dėl šios priežasties nurodytas universalus požiūris į saugumo bei saugumo užtikrinimo sampratą gali būti laikomas pagrindu šiuolaikinėms saugumo problemoms nagrinėti ir tinkamai jas spręsti atsižvelgiant į iššūkius, kylančius globalizacijos, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi aplinkoje.

Socialinių ekonominių sistemų bei jų raidos saugumo problemų samprata ir įvairovė. Socialinėms ekonominėms sistemoms bei jų raidai būdingos saugumo problemos gali būti suvokiamos, apibrėžiamos ir apibūdinamos gana įvairiai.

Bendriausiu atveju galima teigti, kad tam tikrai sistemai ar jos raidai būdinga saugumo problema atspindi pačios sistemos ar jos raidos charakteristikų neadekvatumą toms nuostatoms, kuriomis yra išreiškiamas saugios būsenos ar saugios situacijos suvokimas. Saugios būsenos ar saugios situacijos suvokimą išreiškiančios nuostatos savo ruožtu gali būti apibūdinamos įvairiais pavidalais, taip pat formuluojant atitinkamus reikalavimus, nustatant normas, normatyvus ir standartus, pasirenkant etalonus, deklaruojant siekiamybę nusakančius lūkesčius. Beje, neatsižvelgiant į tai, koks yra saugios būsenos ar saugios situacijos suvokimą išreiškiančių nuostatų pavidalas, saugumo problema visais atvejais gali būti išryškinama lyginant realybę (realią sistemos būseną ar situaciją) su minėtomis nuostatomis ir fiksuojant pastarųjų neadekvatumą susiklosčiusios realybės parametrų.

Taigi saugumo problema visada pasireiškia realios būsenos ar situacijos neadekvatumu toms nuostatoms, kuriomis yra išreiškiamas saugumo suvokimas. Maža to, saugumo problemos esmę rodantis minėtas neadekvatumas paprastai gali būti dvejopas:

- ♦ saugumo problema pasireiškia tam tikromis deficito formomis, kai atitinkamoje sistemoje ar jos aplinkoje pasireiškia tam tikrų išteklių, gebėjimų ar sąlygų, kurių reikia saugumui užtikrinti, trūkumas (deficitas);
- ♦ saugumo problema pasireiškia tam tikromis konflikto formomis, kai atitinkamoje sistemoje ar jos aplinkoje

egzistuoja ir yra realizuojami skirtingiems subjektams būdingi nesuderinami interesai, nulemiantys konfliktų pačioje sistemoje, taip pat sistemos konfliktų su jos aplinka galimybes.

Iš pateiktų teiginių matyti, kad saugumo problemos gali pasižymėti ir pasižymi didele įvairove, kurią galima apibūdinti išryškinant įvairius pačių problemų požymius.

Svarbiausiais saugumo problemų požymiais laikytini tokie:

- ♦ problemų pobūdį apibūdinantys požymiai, į kuriuos atsižvelgiant saugumo problemos gali būti identifikuojamos ir klasifikuojamos kaip politinės, socialinės, kultūros ir mentaliteto, teisinės bei teisės saugos ir teisėtvarkos, ekonominės, mokslo ir technologijų pažangos, taip pat karinės, ekologinės ir kitos;
- ♦ problemų kilmę apibūdinantys požymiai, leidžiantys saugumo problemas identifikuoti ir klasifikuoti atsižvelgiant į jas sukeliančių ar sukėlusią priežastį ar aplinkybių kilmę (įvairios kilmės deficitai, konfliktai, prieštaravimai, kitaip apibūdinamos priežastys);
- ♦ problemų sprendimo, šalinimo ar vengimo galimybes apibūdinantys požymiai, į kuriuos atsižvelgiant saugumo problemos gali būti identifikuojamos ir klasifikuojamos adekvačiai turiniui ir pobūdžiui tų veiksmų ir priemonių, kurie galėtų būti įgyvendinti reaguojant į minėtas problemas;
- ♦ problemų raiškos mastą bei trukmę apibūdinantys požymiai, į kuriuos atsižvelgiant saugumo problemos gali būti identifikuojamos ir klasifikuojamos išryškinant įvairiai apibrėžiamas globalinio, lokalinio, regioninio masto problemas (tiek teritorinių dimensijų, tiek ir įvairių veiklos charakteristikų prasme, tiek ir įvairiai identifikuojamų visuomenės grupių ar sluoksnių įtraukimo į šių problemų raiškos ir sprendimo erdves prasme), taip pat įvairias trukmės parametrais apibūdinamas problemas.

Nurodyti požymiai yra laikytini svarbiausiais, tačiau realioje saugumo bei saugumo užtikrinimo praktikoje gali tekti atsižvelgti ir į kitus įvairiai identifikuojamų bei klasifikuojamų problemų požymius.

Socialinių ekonominių sistemų bei jų raidos saugumo problemų sprendimo būdai, galimybės ir perspektyvos taip pat pasižymi didžiule įvairove. Atsižvelgtina ir į tą aplinkybę, jog globalizacijos, socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis visose gyvenimo srityse įvairiomis formomis reiškiasi pokyčių spartėjimo procesai. Šie procesai, beje, yra charakteringi ir visoms toms sritims, kuriose susidaro prielaidos įvairiausiems pavojams atsirasti ir jų raiškai, o tai leidžia teigti, kad įvairiose saugumo užtikrinimo srityse taip pat neišvengiamai pasireiškia pokyčių spartėjimas. Pastarosios aplinkybės įvertinimas nulemia būtinumą išskirtinį dėmesį skirti kaip tik toms saugumo ir jo užtikrinimo problemoms, kurios kyla globalizacijos, socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos

visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis, vis labiau pasireiškiant įvairialypiams pokyčių spartėjimo procesams. Beje, pokyčių spartėjimas kaip išskirtinis saugumo problemų ir raiškos veiksnys yra vertintinas kaip itin būdingas žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimosi aplinkai.

Apibendrinant socialinių ekonominių sistemų ir jų raidos saugumo problemų įvairovės apibūdinimui skirtas mintis, galima daryti prielaidą, kad norint sėkmingai išspręsti minėtas problemas tikslinga jas diferencijuoti atsižvelgiant į jų raiškos ypatumus. Pirmiausia tarp minėtų problemų tikslinga išryškinti vadinamąsias bendrojo pobūdžio problemas, kurios būdingos socialinėms ekonominėms sistemoms ir jų saugumui apskritai, taip pat ir specifines problemas, kurios gali būti suvokiamos kaip pasireiškiančios globalizacijos, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos procesų internacionalizavimo bei žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimosi aplinkoje, kai pačių socialinių ekonominių sistemų saugumui pirmiausia įtaką daro kaip tik globalizacijos, internacionalizavimo bei žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimąsi atspindintys veiksniai.

Įvairiapusiškesnis ir gilesnis saugumo problemų suvokimas ir nagrinėjimas gali būti vertinamas kaip svarbi sąlyga sėkmingai plėtoti tolesnę pažangą visose šiuolaikinės visuomenės gyvenimo srityse.

Tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos ir prioritetai žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis

Tarptautinio ir regioninio saugumo samprata ir užtikrinimo prioritetai. Globalizacijos, socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis pasireiškiančios saugumo bei saugumo užtikrinimo problemos, kaip žinoma, pasižymi didžiule įvairove. Tokia pat didžiule įvairove pasižymi ir šių problemų identifikavimo bei klasifikavimo galimybės.

Tarp minėtų problemų itin reikšmingomis yra laikytinos tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos. Šiai grupei priskirtinos problemos gali būti vertinamos kaip itin būdingos globalizacijos, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis, kadangi išskirtinis šių problemų požymis yra jų tarptautiškumas.

Pastebėtina ir tai, kad tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos gali būti vertinamos kaip itin reikšmingos dar ir ta prasme, kad šioms problemoms kaip prioritetas yra būdingas pokyčių spartėjimo požymis, žymiu mastu atspindintis žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi ypatumus.

Tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos savo ruožtu yra labai daugialypės, sudėtingos ir pasižymi didele įvairove, taip pat didele įvairove tų požymių, kuriais galėtų būti apibūdinama šių problemų prasmė.

Bendriausiu atveju tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemomis gali būti laikomos tos saugumo užtikrinimo problemos, kurios yra aktualios tarptautinei bendruomenei ir reiškiasi tarptautiniu mastu – atskiruose pasaulio regionuose ar visame pasaulyje.

Šiuolaikinės tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos yra įvairiapusiškai nagrinėtos ir toliau nagrinėjamos daugelyje mokslo darbų (Castells, M., 2005, 2006, 2007; Muenkler, H., 2005; Brakman, S., Garretsen, H., Marrewijk, C., 2006; Melnikas, B., 2002, 2005; Melnikas, B., Reichelt, B., 2004; etc.).

Remiantis atliktų tyrimų rezultatų apibendrinimais galima teigti, kad prioritetinėmis gali būti laikomos dvejopai klasifikuotinos tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos:

- ◆ problemos, apibūdinamos atsižvelgiant į pačių problemų kilmę ir atsiradimo bei raiškos priežastis;
- ◆ problemos, apibūdinamos atsižvelgiant į jų raiškos pobūdį.

Tarp svarbiausių problemų, kurias būtų galima apibūdinti atsižvelgiant į jų kilmę ir atsiradimo bei raiškos priežastis, galima paminėti šias:

- ◆ problemos, kurias sukelia globaliniu, tarptautiniu bei regioniniu mastu pasireiškiantys socialinei ekonominei raidai bei mokslo ir technologijų pažangai būdingi dideli tempai, pasižymintys raidos netolygumais bei šuoliškumu, taip pat itin sparčiai besikeičiančios augimo ir nuosmukio fazės;
- ◆ problemos, kurias sukelia raidos, pažangos ir pokyčių įvairiose gyvenimo srityse bei veiklos sektoriuose netolygumai ir tokiais netolygumais nulemiamos disproporcijos bei asinchroniškumai (šios problemos pasireiškia disproporcijomis tarp raidos tempų ir masto skirtinguose veiklos sektoriuose, įvairiuose pasaulio regionuose, skirtingose šalyse, taip pat tuo, kad dažnėja „staigių raidos šuolių“, kuriems nėra tinkamai pasirengiama);
- ◆ problemos, kurias sukelia skirtingos kilmės bei skirtingo pobūdžio pokyčių sutapimas laiko ir erdvės prasme (šios problemos gali būti vadinamos „rezonanso efekto“ problemomis ir pasireiškia tuo, jog tuo pačiu metu ir toje pačioje erdvėje vyksta vieni nuo kitų nepriklausantys skirtingos kilmės ir skirtingo pobūdžio pokyčiai, kurių sutapimas gali sukelti įvairaus pobūdžio destruktijas);
- ◆ problemos, kurias sukelia sparti vertybinių orientacijų ir gyvenimo būdo modelių kaita, taip pat globalizacijos sąlygomis vis labiau išryškėjantys ir įvairiomis formomis pasireiškiantys mentaliniai skirtumai ir netgi konfliktai, būdingi įvairių pasaulio regionų ir šalių visuomenei (tarp šių problemų itin reikšmingomis yra laikytinos tokios kaip partnerystės ir tolerancijos stoka santykiuose tarp įvairių bendruomenių bei socialinių grupių ir sluoksnių, gyvenančių skirtingomis kultūromis ir mentalitetais pasižyminciose erdvėse, taip pat intensyvėjančios ir nepakankamai kokybiškos komunikacijos tarp tarpusavyje sąveikaujančių ir vienas kitą vis labiau veikiančių subjektų,

VISUOMENĖS MODERNIZAVIMAS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS IR ELEKTRONINĖ
VALDŽIA: NAUJI IŠŠŪKIAI IR MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRIORITETAI
*MODERNIZATION OF SOCIETY, DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND E-GOVERNANCE:
NEW CHALLENGES AND PRIORITIES OF SCIENTIFIC RESEARCHES*

atstovaujančių vis didesne įvairove pasižyminčioms veiklos sritims globalinėse ir tarptautinėse erdvėse).

Savaime suprantama, be minėtų problemų, gali būti nurodytos ir kitos tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemos, apibūdintinos atsižvelgiant į kilmės, atsiradimo ir raiškos priežasčių įvairovę.

Tarp svarbiausiųjų problemų, kurias būtų galima apibūdinti atsižvelgiant į jų raiškos pobūdį, galima paminėti šias:

- ◆ problemos, kurias lemia socialinės ekonominės raidos netolygumų ir disproporcijų sąlygomis vis labiau išryškėjantys įvairių gamtos išteklių (ypač energetinių ir žaliavų išteklių), taip pat pramoninės produkcijos ir paslaugų realizavimo rinkų deficitai arba įsiskverbimo į rinkas sunkumai, pasireiškiantys tiek globaliniu mastu, tiek ir įvairiuose pasaulio regionuose (šios problemos reiškiasi įvairiomis tiek sąžiningos, tiek ir nesąžiningos konkurencijos formomis, taip pat ir tuo, kad jų buvimas ir suvokimas yra suprantamas kaip nesaugi būseną. Galima teigti, kad tam tikros tarptautinio ir regioninio saugumo problemos yra suvoktinos būtent kaip tarptautiniu mastu pasireiškiančios ekonominės konkurencijos problemos, ypač kaip konkurencijos mokslo ir technologijų srityse problemos, taip pat kaip tam tikrų išteklių, rinkų ar palankių sąlygų tolesnei raidai ir pažangai deficitu problemos);
- ◆ problemos, kurias sukelia terorizmo plėtotė, taip pat įvairialypės ekstremizmo ir radikalizmo apraiškos įvairiose šiuolaikinio gyvenimo srityse ir faktiškai visuose pasaulio regionuose (tarp šių problemų ypač išskirtinos problemos, kurias sąlygoja terorizmui ir ekstremizmui palankių ideologijų bei kultūrų sklidimas, teroristinės veiklos infrastruktūrų plėtra, terorizmui ir ekstremizmui palankaus „šešėlinio“ verslo bei ekonominių struktūrų plėtra, taip pat išskirtinos problemos, kurias lemia įvairūs mentaliniai, socialiniai, psichologiniai ir kitokie veiksniai, galintys provokuoti įvairaus pobūdžio tarptautinius, religinius, generacijų ir kitokius konfliktus, plintančius netgi itin stambiu tarptautiniu mastu; beje, gana svarbias problemas sąlygoja ir tai, kad terorizmo plėtotės bei ekstremizmo ir radikalizmo apraiškos tam tikra prasme yra sietinos su tuo, jog kai kurios masinei kultūrai būdingos raidos trajektorijos išreiškia polinkius į teroristinei ir ekstremistinei elgsenai palankių stereotipų susidarymą bei pasklidimą);
- ◆ problemos, kurias sąlygoja militarinio potencialo kaupimas ir atnaujinimas, sparti karinės pramonės plėtra ir karybai taikytinų naujų technologijų atsiradimas ir paplitimas (tarp šių problemų itin svarbiomis yra laikytinos problemos, sietinos su naujų masinio naikinimo ginklų ir militarinių technologijų bei kitų priemonių kūrimu ir paplitimu, ypač nekontroliuojamu paplitimu, taip pat karinėje pramonėje besiklostančių interesų įgyvendinimo problemos ir problemos, kurios kyla militarinio potencialo žmogiškųjų išteklių sistemose);
- ◆ ekologinių ir humanitarinių grėsmių nulemiamos problemos (tarp šių problemų ypač akcentuotinos tos,

kurias gali sukelti įvairaus pobūdžio stichinės nelaimės, taip pat karinių konfliktų, įvairių ekonominės raidos ar technologijų pažangos procesų neigiamos ekologinės ar humanitarinės pasekmės);

- ◆ problemos, kurias sąlygoja valstybių bei jų grupių politinių ir ekonominių lyderių, stambių nacionalinio ir tarptautinio verslo struktūrų vadovų, taip pat įtakingų tarptautinių organizacijų vadovų socialinės ir politinės atsakomybės bei išminties stoka, taip pat realių humanistinių orientacijų nepakankamumas (tarp šių problemų gali būti pažymėtos daugialypės problemos, išreiškiančios įvairių šalių nacionalinio elito bei tarptautiniu mastu besireiškiančių įtakingų politinių ir ekonominių jėgų ir jų lyderių nepakankamus gebėjimus realioje praktikoje įgyvendinti bendražmogiškųjų moralumo vertybių prioritetus, realizuojant humanizmo ir demokratijos orientacijas, ir realiai siekti harmonijos bei tolerancijos daugiakultūriškumu ir mentalitetų įvairove pasižyminčiame pasaulyje; beje, itin svarbiomis yra laikytinos tos problemos, kurias sukelia politinių ir ekonominių lyderių bei vadovaujančiųjų politinių ir ekonominių jėgų negebėjimas susilaikyti nuo neribojamo ir nekontroliuojamo atskiroms interesų grupėms būdingų egoistinių siekių įgyvendinimo, kai yra ignoruojami ar nepakankamai įvertinami esminiai visos visuomenės ir tarptautinės bendrijos interesai).

Apibendrinant pateiktą tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo problemų bei jų įvairovės charakteristiką, galima pažymėti dvi esmines aplinkybes:

- ◆ pirma, nurodytomis problemomis iš esmės apibrėžiama labiausiai prioritetinių ir šiuolaikinėmis sąlygomis itin aktualių saugumo užtikrinimui skirtos veiklos, raidos ir pažangos, taip pat daugialypių sprendimų, veiksmų ir priemonių sritis; minėtų problemų sąranka atspindi pagrindinius tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo prioritetus, būdingus šiuolaikinei visuomenei;
- ◆ antra, nurodytos problemos yra laikytinos svarbiausiomis ir, nepaisant to, kad jų sąranka galėtų būti išplėsta, gali būti laikomos labiausiai reprezentatyviomis ir gana išsamiai atspindinčiomis pagrindinius iššūkius tarptautiniam ir regioniniam saugumui; daugelis aktualių ir svarbių problemų, nenurodytų apibūdintoje sąrankoje, gali būti traktuojamos kaip dalis nurodytų problemų (pastaroji aplinkybė leidžia patvirtinti prielaidą, kad nurodytų problemų sąranka gali būti vertinama kaip universaliai apibūdinanti šiuolaikinę situaciją saugumo bei saugumo užtikrinimo srityje).

Minėtų aplinkybių suvokimas leidžia sudaryti prielaidas kompleksiskai nagrinėti ir spręsti šiuolaikines tarptautinio ir regioninio saugumo bei jo užtikrinimo problemas, atsižvelgiant į žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis išryškėjančius naujus reiškinius bei jų ypatumus.

Specifinės tarptautinio ir regioninio saugumo aplinkybės, pasireiškiančios žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis. Kaip žinoma, moderni visuomenė yra suvoktina kaip žiniomis grindžiama visuomenė, todėl visuomenės

tobulinimo galimybių ir perspektyvų nagrinėjimas, taip pat ir tarptautinio bei regioninio saugumo užtikrinimo prasme, reikalauja adekvačiai atsižvelgti į žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis pasireiškiančias specifines aplinkybes.

Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas ir kūrimasis – tai reiškinys, turįs dideles pasekmes visai tolesnei politinei, socialinei, ekonominei raidai ir pažangai. Ypač pažymėtina, kad, vertinant žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi svarbą, yra būtina atsižvelgti į tokios visuomenės kūrimosi procesų poveikį tarptautiniam ir regioniniam saugumui.

Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis gali pasireikšti įvairūs specifiniai veiksniai, darantys įtaką tiek tarptautiniam, tiek regioniniam saugumui. Ypač svarbu, kad tokių veiksmų poveikis gali būti dvejopas: vienais atvejais žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas pasireiškia kaip tarptautinį ar regioninį saugumą stiprinanti aplinkybė, kitais atvejais – kaip gana svarbi prielaida įvairioms grėsmėms tarptautiniam ir regioniniam saugumui atsirasti ir pasireikšti, o tai sąlygoja ir būtinumą vertinti tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimo veiksmus.

Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis pasireiškiantys tarptautinį ir regioninį saugumą sąlygojantys veiksniai gali būti labai įvairaus pobūdžio. Tarp jų gali būti išskirti politiniai, socialiniai, ekonominiai, taip pat technologiniai, ekologiniai ir kitokie veiksniai.

Tarp politinių tarptautinį ir regioninį saugumą sąlygojančių veiksmų itin svarbiais yra laikytini tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo veiksniai. Tokie veiksniai, pasireiškiantys žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis, yra šie:

- ◆ žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas veikia kaip tarptautinę bendriją konsoliduojantis ir įvairaus pobūdžio regioninį bendradarbiavimą skatinantis veiksnys; tai labai svarbi saugumo užtikrinimo aplinkybė plėtojant tarptautinius santykius ir užtikrinant tarptautinę taiką ir saugumą;
- ◆ žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo iššūkiai ir vizijos gali pasireikšti kaip vidaus politinės situacijos įvairiose šalyse ir regionuose gerinimo veiksnys; žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimą daugelis žmonių ir skirtingos politinės jėgos gali vertinti kaip išeitį iš susidariusios nepalankios politinės, socialinės, ekonominės situacijos, todėl siekimas sukurti žiniomis grindžiamą visuomenę gali būti traktuojamas kaip svarbus politinės raidos prioritetas;
- ◆ žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo priemonėmis gali būti surandami būdai sėkmingai spręsti įvairias socialines, ekonomines, ekologines ir kitas problemas, kurių nesprendimas sukeltų politines įtampas; žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas šia prasme yra suvoktinas kaip esminė prielaida politinei situacijai gerinti tiek atskirose šalyse ir regionuose, tiek ir tarptautiniu mastu, o tai reiškia, kad tokios visuomenės kūrimas yra suvoktinas kaip tarptautinį ir regioninį saugumą stiprinantis veiksnys.

Politiniai veiksniai, kurių poveikis gali pasireikšti kaip tarptautinį ir regioninį saugumą žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis silpninanti aplinkybė, iš esmės išreiškia tiek atskirų šalių ar regionų mastu, tiek ir tarptautiniu mastu pasireiškiančias politines įtampas. Tokias įtampas gali sukelti socialinės ir ekonominės raidos bei militarinio, ypač gynybinio, potencialo augimo netolygumai, kuriuos sąlygoja žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo pasireiškiantį didžiulę raidos ir pažangos formų ir tempų įvairovė. Kaip žinoma, vis labiau didėjant socialinei, ekonominei bei technologinei diferenciacijai, šiuolaikinėje visuomenėje neišvengiamai bręsta papildomos politinės įtampos, tampančios naujais grėsmių šaltiniais ir neigiamai veikiančios tarptautinį ir regioninį saugumą. Dėl šios priežasties žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo sąlygomis turi būti įgyvendinamos adekvačios prevencinės priemonės, skirtos tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimo priežastims šalinti laiku.

Socialiniai tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo veiksniai, pasireiškiantys žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis, atspindi galimybes formuoti naują struktūrą pasižyminčią visuomenei, orientuotai į naujus siekius ir idealus; tarp šių veiksmų pagrindiniais laikytini tokie:

- ◆ žiniomis grindžiamos visuomenės raidos sąlygomis atsiranda naujos veiklos galimybės, susiformuoja nauja visuomenės struktūra, yra sukuriami ir paskleidžiami nauji gyvenimo būdo modeliai, leidžiantys spręsti ir šalinti ankstesnes socialines problemas; kartu yra vykdoma socialinės įtampos prevencija ir stiprinamas tarptautinis bei regioninis saugumas;
- ◆ žiniomis grindžiamoje visuomenėje atsiranda naujos vertybės, orientuotos į kūrybos bei inovacijų prioritetus; šių vertybių įgyvendinimo siekiai skatina tarptautinį bendradarbiavimą, aktyvina kūrybingos atmosferos sukūrimą ir kartu leidžia sudaryti prielaidas tarptautiniam ir regioniniam saugumui stiprinti.

Savo ruožtu žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis pasireiškia ir socialiniai tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimo veiksniai. Šių veiksmų prigimtį nusako visuomenės socialinės struktūros pokyčiai bei naujų ekonominės ir socialinės diferenciacijos formų atsiradimas tiek atskirų šalių ir regionų, tiek ir tarptautiniu mastu. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis tiek regioninį, tiek ir tarptautinį saugumą gali neigiamai veikti pačios visuomenės socialinės struktūros neadekvatumas naujų gyvenimo būdo modelių ir standartų paskleidimo reikmėms, taip pat nepakankami gebėjimai įveikti nepalankią socialinę diferenciaciją ir naujų socialinių problemų grėsmes.

Pagrindiniai ekonominiai tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo veiksniai, pasireiškiantys žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis, yra tokie:

- ◆ žiniomis grindžiamoje visuomenėje yra sukuriamą labai efektyvi, aukštu produktyvumu pasižyminti žinių ekonomika, leidžianti turėti ir panaudoti naujo tipo ekonomines galimybes, skirtas aukštam ekonominės

VISUOMENĖS MODERNIZAVIMAS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS IR ELEKTRONINĖ
VALDŽIA: NAUJI IŠŠŪKIAI IR MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRIORITETAI
*MODERNIZATION OF SOCIETY, DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND E-GOVERNANCE:
NEW CHALLENGES AND PRIORITIES OF SCIENTIFIC RESEARCHES*

gerovės lygiui pasiekti ir toms regioninių ir tarptautinių konfliktų priežastims, kurias sukeldavo ar galėtų sukelti ekonominiai veiksniai, realiai pašalinti; žinių ekonomikos sukūrimas taip pat pasireiškia kaip svarbi prielaida regioniniam ir tarptautiniam saugumui sustiprinti;

- ◆ žiniomis grindžiamos visuomenės sukūrimo sąlygomis gali būti sėkmingai sprendžiamos ekonominės problemos, kėlusios pavojus tarptautiniam ir regioniniam saugumui, taip pat gali būti sėkmingai plėtojamas tarptautinis ir regioninis bendradarbiavimas; žiniomis grindžiamoje visuomenėje sukurtinas ekonominis potencialas gali pasireikšti kaip prielaida tarptautiniam ir regioniniam bendradarbiavimui plėtoti, kartu stiprinant tarptautinį saugumą ir stabilumą;
- ◆ žinių ekonomika sudaro prielaidas turėti daug efektyvesnę gynybinį potencialą, o tai gali pasireikšti kaip svarbi sąlyga agresijos prevencijai užtikrinti.

Kuriantis žiniomis grindžiamai visuomenei pasireiškia ir neigiamą įtaką tarptautiniam ir regioniniam saugumui darantys ekonominiai veiksniai. Iš šių veiksnių išskirtini tokie:

- ◆ žinių ekonomikos plėtojimo sąlygomis atsiranda prielaidos naujomis formomis reikštis ir intensyvėti tarptautinei konkurencijai, atskirais atvejais galinčiai provokuoti naujus konfliktus; tokie konfliktai gali kilti dėl įvairių ekonominės kilmės priežasčių, kurias gali nulemti siekiai išskirtinai palankiomis sąlygomis turėti ar įgyti įvairius deficitinius, brangius ir smarkiai brangstančius išteklius, įgyti ir įeiti į palankiomis sąlygomis pasižyminčias įvairių produktų realizavimo bei išteklių įsigijimo rinkas, turėti išskirtinę padėtį disponuojant ypatingai efektyviomis technologijomis bei ištekliais, ypač jei tokia išskirtinė padėtis gali nulemti ekonominio, technologinio ar militarinio pobūdžio pranašumus;
- ◆ žinių ekonomikos plėtojimas skirtinguose sektoriuose, įvairiose šalyse ir regionuose gali pasižymėti įvairaus pobūdžio netolygumais, o tai gali provokuoti naujas ekonominės raidos disproporcijas; tokios disproporcijos gali transformuotis į įvairaus pobūdžio konfliktus, neišvengiamai keliančius grėsmes tarptautiniam ir regioniniam saugumui.

Vertinant ekonominių veiksnių poveikį tarptautiniam ir regioniniam saugumui žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis, pažymėtinos dvi specifinės šių veiksnių apraiškos, kai ekonominiai veiksniai reiškiasi kaip energetinio saugumo veiksniai ir kaip technologinio saugumo veiksniai.

Energetinio saugumo veiksnių prasmę nusako aplinkybės, išreiškiančios apsirūpinimo energetiniais ištekliais galimybės bei šių galimybių kaitą. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis energetinio saugumo veiksnių poveikis tarptautiniam ir regioniniam saugumui, kaip ir kitais įvairių veiksnių poveikių atvejais, gali būti tiek teigiamas, tiek ir neigiamas. Vienais atvejais žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi bei žinių ekonomikos plėtojimo sąlygomis atsiranda naujos galimybės užtikrinti energetinį saugumą, kitais atvejais – atsiranda naujos prielaidos eskalacijai konfliktų, kylančių dėl energetinių problemų.

Šia prasme energetinio saugumo veiksnių poveikio tarptautiniam ir regioniniam saugumui įvertinimas įgauna prioritetinę svarbą.

Technologinio saugumo veiksnių prasmę nusako aplinkybės, išreiškiančios įvairiose socialinio ir ekonominio gyvenimo srityse pasireiškiančių technologinių problemų išsprendimo galimybes, naujų technologijų sukūrimą, paskleidimą ir įgyvendinimą, taip pat technologijų pažangos kaitą. Galima teigti, kad technologinio saugumo veiksniai atspindi saugumo užtikrinimo galimybes, kurias sąlygoja gebėjimai spręsti technologines problemas ir užtikrinti kryptingą technologijų pažangą. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis technologinio saugumo veiksnių poveikis tarptautiniam ir regioniniam saugumui yra itin reikšmingas ir, kaip ir jau aprašyta atvejais, gali būti ir teigiamas, ir neigiamas. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi bei žinių ekonomikos plėtojimo sąlygomis, kai yra kuriamos ir įgyvendinamos naujos technologijos, atsiranda tiek naujų galimybių saugumui stiprinti, tiek ir naujų prielaidų naujiems konfliktams bei naujoms grėsmėms atsirasti, ir šia prasme – naujų saugumo silpninimo prielaidų.

Technologinio saugumo veiksniai plačiąją prasme gali būti apibrėžiami kaip technologiniai tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo ir kaip technologiniai tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimo veiksniai.

Technologiniai tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo veiksniai žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis gali pasireikšti ir paprastai pasireiškia dvejopai:

- ◆ sukuriamos ir paskleidžiamos naujos technologijos ir atsiranda naujos technologinės galimybės efektyviai apsiginti nuo įvairių grėsmių, vykdyti sėkmingą prevenciją įvairių grėsmių atžvilgiu, taip pat šias grėsmes šalinti;
- ◆ technologijų pažangos pagrindu įvairiose socialinės ekonominės raidos, taip pat gynybos srityse sudaromas įvairiomis formomis pasireiškiantis pranašumas, veikias kaip specifinis saugumo garantas.

Technologiniai tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimo veiksniai žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis gali pasireikšti tuo, kad:

- ◆ sukuriamos ir paskleidžiamos alternatyvios technologijos, kurių panaudojimas gali privesti prie to, kad anksčiau sukurtų ir paskleistų technologijų panaudojimas jau nebeužtikrins reikiamo saugumo ir nesudarys prielaidų tinkamai apsiginti nuo įvairių grėsmių; galima teigti, kad alternatyvių technologijų sukūrimas ir paskleidimas gali veikti kaip tarptautinį ir regioninį saugumą silpninantis veiksnys, nes dėl alternatyvių technologijų sukūrimo ir paskleidimo ankstesni saugumo garantai gali prarasti savo prasmę;
- ◆ technologijų pažangai paprastai yra būdingas ryškus netolygumas, todėl sparčios technologijų pažangos sąlygomis gali būti pažeistos ankstesnėje praktikoje jau susiklosčiusios ir didesnę ar mažesnę saugumą užtikrinusios struktūros; netolygumai technologijų pažangos srityje, galintys ženkliai padidėti žiniomis

grindžiamos visuomenės kūrimosi bei žinių ekonomikos plėtojimo sąlygomis, gali pasireikšti kaip naujo tipo konfliktus provokuojantis ir tarptautinį bei regioninį saugumą silpninantis veiksnys.

Ypač pažymėtina, kad technologijų pažanga ir ekonominė raida pasižymi didelėmis ekologinių pasekmių galimybėmis. Atsižvelgiant į tai, kad žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi bei žinių ekonomikos plėtojimo sąlygomis technologijų pažangos ir ekonominės raidos tempai gali būti itin dideli, ekologinėms pasekmėms yra būtina skirti ypač didelį dėmesį. Dėl šios priežasties ekologiniai tarptautinio ir regioninio saugumo veiksniai yra vertintini kaip išskirtinai svarbūs.

Ekologinio pobūdžio aplinkybės gali būti vertinamos kaip tarptautinį ir regioninį saugumą tiek stiprinantys, tiek ir silpninantys veiksniai. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis tarptautinį ir regioninį saugumą stiprinančiais ekologiniais veiksniais yra laikytini tie, kurie išreiškia naujas galimybes spręsti ekologines problemas, efektyviai vykdyti neigiamų ekologinių pasekmių prevenciją ir šalinimą neigiamas ekologines pasekmes. Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis tarptautinį ir regioninį saugumą silpninančiais ekologiniais veiksniais yra laikytini tie, kurie išreiškia galimybes pasireikšti naujoms grėsmėms, kurias galėtų sukelti ekologiniu požiūriu nesubalansuotas ekonomikos augimas bei neigiamomis ekologinėms pasekmėms pasižyminti technologijų pažanga.

Išdėstytos aplinkybės leidžia kad ir bendrais bruožais apibūdinti tarptautinį ir regioninį saugumą lemiančių politinės, socialinės, ekonominės kilmės ir kitų veiksnių specifika, pasireiškiančią žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi sąlygomis. Esminis šios specifikos bruožas yra tas, kad žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi procesų poveikis tarptautiniam ir regioniniam saugumui yra suvoktinas kaip nevienareikšmiškas ir prieštaringas: viena vertus, žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo procesai reiškiasi kaip tarptautinį saugumą stiprinantis veiksnys, kita vertus, žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis atsiranda ir pasireiškia naujos aplinkybės, kurios yra vertintinos kaip tarptautinį ir regioninį saugumą silpninantis veiksnys.

Nevienareikšmiškas ir prieštaringas žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi procesų poveikis tarptautiniam ir regioniniam saugumui ypač išryškėja tais atvejais, kai yra nagrinėjamos militarinės tarptautinio ir regioninio saugumo problemos. Norint suvokti šias problemas, būtina kompleksiskai vertinti žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimosi militarines aplinkybes ir visapusiškai atsižvelgti į šių aplinkybių poveikius tiek stiprinant, tiek ir silpninant tarptautinį ir regioninį saugumą.

Išdėstyti teiginiai yra taikytini ir tais atvejais, kai nagrinėjamos šiuolaikinės teisėsaugos ir teisėtvarkos problemos, taip pat švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos bei socialinės saugos problemos. Visų šių problemų nagrinėjimo atvejais gali būti išryškinti tiek teigiami žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi poveikiai tarptautinio ir regioninio saugumo užtikrinimo prasme, tiek ir atitinkami neigiami poveikiai.

Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi sąlygomis įvairiose teisėsaugos ir teisėtvarkos, švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos bei socialinės saugos srityse atsiranda naujos prielaidos pasireikšti įvairiems naujo tipo raidos procesams, kurie yra vertintini, viena vertus, kaip tarptautinį ir regioninį saugumą stiprinantys veiksniai, kita vertus – kaip nulemiantys tarptautinio ir regioninio saugumo silpninimą.

Išdėstyti teiginiai galioja ir tais atvejais, kai yra vertinamos tos pasekmės tarptautiniam, regioniniam bei nacionaliniam saugumui, kurios kyla arba ateityje galėtų kilti atsižvelgiant į aktyvų e. valdžios ideologijų bei technologijų plėtojamą.

Akivaizdu, jog e. valdžios ideologijų bei technologijų plėtojimas sudaro prielaidas iš esmės tobulinti visą šiuolaikinę valdymo ir administravimo sistemą, ypač viešojo administravimo sistemą, kartu realiai įgyvendinti pažangias demokratiškumo, viešumo, valdymo ir administravimo efektyvinimo nuostatas. Pastaroji aplinkybė išreiškia teigiamas e. valdžios plėtojimo pasekmes modernizuojant visuomenę ir stiprinant saugumą.

Akivaizdu ir tai, jog e. valdžios plėtojimas yra sietinas ir su būtinumu suvokti naujas grėsmes, galinčias pasireikšti įvairiomis pavojų visuomenės saugumui formomis. Beje, tokios grėsmės gali būti labai įvairialypės ir gali apimti įvairias e. valdžios ideologijų bei technologijų plėtrai būdingas sritis, ypač įvairios duomenų ir informacijos apsaugos sritis. Naujo tipo pavojų ir grėsmių esmės nesuvokimas arba ignoravimas gali turėti itin neigiamą e. valdžios plėtojimo pasekmių tiek nacionaliniam, tiek ir tarptautiniam ir regioniniam saugumui. Šia prasme pažymėtinas būtinumas atsakingai plėtoti nuodugnus mokslinius tyrimus, skirtus prevencijai tų visuomenės saugumo pavojų, kurie galėtų kilti, jei tolesniuose e. valdžios kūrimo darbuose nebūtų tinkamai atsižvelgiama į daugelį specifinių aplinkybių, atspindinčių saugumo tematiką.

Apskritai iš išdėstytų teiginių matyti, kad tolesnis žiniomis grindžiamos visuomenės plėtojimas tokiomis kryptimis kaip žinių ekonomikos kūrimas bei e. valdžios ideologijų sklaidimas ir modernių e. valdžios technologijų įgyvendinimas reikalauja itin gilaus ir atsakingo požiūrio į nepaprastai sudėtingas, prieštaringas ir įvairiai vertintinas saugumo ir saugumo užtikrinimo aplinkybes. Pastarasis teiginys vertintinas kaip itin aktualus atsižvelgiant į šiuolaikinius globalizacijos bei Europos Sąjungos raidos ir plėtros ypatumus.

Išvados

Suvokimas, kad globalizacijos aplinkoje kyla kokybiškai naujos saugumo problemos, tarp jų – tarptautinio ir regioninio saugumo problemos, tiesiogiai sietinos su žiniomis grindžiamos visuomenės formavimusi, nulemia būtinumą ir plėtoti naujos tematikos mokslinius tyrimus, ir naujomis kryptimis atlikti daug praktinių darbų įvairiose vadybos ar administravimo, taip pat viešojo administravimo srityse.

Mokslinių tyrimų srityje pažymėtini tokie prioritetai:

- ◆ šiuolaikinių visuomenės saugumo problemų, tarp jų – tarptautinio, regioninio ir nacionalinio saugumo problemų

VISUOMENĖS MODERNIZAVIMAS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS IR ELEKTRONINĖ
VALDŽIA: NAUJI IŠŠŪKIAI IR MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRIORITETAI
*MODERNIZATION OF SOCIETY, DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND E-GOVERNANCE:
NEW CHALLENGES AND PRIORITIES OF SCIENTIFIC RESEARCHES*

identifikavimas, jų reikšmingumo bei poreikių jas spręsti, taip pat sprendimo galimybių ir prioritetų įvertinimas;

- ◆ globalizacijai, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos internacionalizavimui, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos formavimuisi būdingų dėsningumų ir aplinkybių įvertinimas – taip pat ir visuomenės saugumo kriterijų požiūriu;
- ◆ bendros ekonominės, mokslo, studijų ir technologijų, taip pat saugumo erdvės kūrimo Europos Sąjungoje dėsningumų ir trajektorijų įvertinimas sudarant ir įvertinant prognozes, skirtas apibrėžti tokios erdvės suformavimo pasekmes atskiroms šalims (tarp jų – Lietuvai), ypač atsižvelgiant į žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo iššūkius.

Praktinių darbų srityje pažymėtini tokie prioritetai:

- ◆ sukūrimas, paskleidimas ir praktinis taikymas metodikų, kurios būtų skirtos įvairiose viešosios politikos ir administravimo grandyse daromų ir įgyvendinamų politinių ir valdymo sprendimų kompleksinėms ekspertizėms atlikti visuomenės saugumo kriterijų požiūriu, ypač tų politinių ir valdymo sprendimų, kurie yra skirti socialinei ekonominei raidai, mokslo ir technologijų pažangai bei žiniomis grindžiamai visuomenei kurti, taip pat e. valdžiai plėtoti tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu; tokių ekspertizės metodikų pritaikymas turėtų sudaryti prielaidas, kad atitinkami visuomenės raidai ir pažangai skirti politiniai ir valdymo sprendimai būtų labiau pagrįsti visuomenės saugumo užtikrinimo siekių prasme;
- ◆ sudarymas teisinių, organizacinių, taip pat informacinių prielaidų, kad įvairiose viešosios politikos ir administravimo grandyse rengiami ir daromi politiniai ir valdymo sprendimai, ypač strateginiai sprendimai, skirti visuomenės raidai ir pažangai atsižvelgiant į globalizacijos, internacionalizavimo bei žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi aplinkybes, būtų besąlygiškai vertinami pagal atitinkamus visuomenės saugumo kriterijus; sudarymas analogiškų prielaidų, kad politiniai ir valdymo sprendimai, ypač strateginiai sprendimai, skirti visuomenės saugumui tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu mastu, būtų kompleksiskai įvertinami atsižvelgiant į daugybę specifinių aplinkybių, atspindinčių žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi ypatumus;
- ◆ e. valdžios plėtojimui skirtų priemonių sistemoje turi būti numatomos specialios priemonės, skirtos prevencijai vykdyti tų pavojų, kurie galėtų kilti visuomenės saugumui tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu, atžvilgiu.

Visuomenės saugumo problematika yra vertintina kaip išskirtinai svarbi kuriantis žiniomis grindžiamai visuomenei bei plėtojant e. valdžią, todėl tolesni moksliniai tyrimai ir praktiniai darbai šioje srityje yra laikytini prioritetiniais.

Literatūra

Brakman S., Garretsen H., Marrewijk C. van, Witteloostuijn A. van. Nations and Firms in the Global Economy // An

Introduction to International Economic and Business. Cambridge: Cambridge University Press; 2006. 446 p.

Castells M. Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 1. Tinklaveikos visuomenės raida. Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2005. 536 p.

Castells M. Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 2. Tapatumo galia. Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2006. 480 p.

Castells M. Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 2. Tūkstantmečio pabaiga. Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2007. 416 p.

Badylis J., Smith S., editors. The Globalization of World Politics // An Introduction to International Relations. Oxford: Oxford University Press; 1997. 526 p.

Heywood A. Politics. London: Macmillan; 1997. 431 p.

Johnson D., Turner C. European Business. London, N.Y.: Routledge; 2006. 456 p.

Melnikas B. Transformacijos. Vilnius: Vaga; 2002. 750 p.

Melnikas B., Reichelt B. Wirtschaft und Mentalitaet. Tendenzen der EU-Osterweiterung: eine Bruecke zwischen den Welten. Leipzig: Leifim-Verlag; 2004. 159 p.

Muenkler H. Imperien. Berlin: Rowohlt; 2005. 332 p.

Parker B. Introduction to Globalization and Business. London: Sage Publications; 2005. 536 p.

Santrauka

Socialinė ekonominė raida bei mokslo ir technologijų pažanga pasižymi keliomis išskirtinėmis aplinkybėmis, kurias nulemia vis intensyviau vykstantys globalizacijos ir internacionalizavimo procesai, taip pat kokybiškai naujo tipo visuomenės – žiniomis grindžiamos visuomenės – formavimasis.

Besiformuojančiai žiniomis grindžiamai visuomenei būdinga, kad tolesnės socialinės ekonominės raidos bei mokslo ir technologijų pažangos sąlygomis susiklosto kokybiškai nauja žinių ekonomika ir išplėtojama naujo tipo vadybos ir administravimo kultūra, pasklindanti visose viešojo sektoriaus srityse, visame šiuolaikinio verslo sektoriuje ir visose kitose šiuolaikinės visuomenės gyvenimo srityse. Būdingas naujo tipo vadybos ir administravimo kultūros atsiradimo ir plėtotės požymis yra e. valdžios sampratos susiformavimas, e. valdžios ideologijų raida ir sklaida bei itin spartus e. valdžios technologijų ir organizacinių formų kūrimas, skleidimas, įgyvendinimas ir nepertraukiamas modernizavimas.

Šiuolaikinės visuomenės raidos bei pažangos perspektyvas žymiu mastu sąlygoja būtent tos aplinkybės, kuriomis yra išreiškiama globalizacijos ir internacionalizavimo procesų įtaka ir nulemiamos žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos formavimosi galimybės, tarp jų – nusakančios e. valdžios ideologijų ir technologijų kokybinį lygį bei pasklidimo ir įgyvendinimo mastą.

Globalizacijos, internacionalizavimo, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimosi

procesų, tarp jų ir e. valdžios raidos procesų, reikšmingumas, svarba ir vaidmuo nulemia būtinumą nuodugnai ir kompleksiskai tirti šiuos procesus, nuolat stebėti ir prognozuoti jiems būdingas trajektorijas, juos kryptingai veikti, valdyti ir administruoti, kartu sudarant prielaidas realiai įgyvendinti drąsiausius ir ambicingiausius visuomenės siekius.

Globalizacijos ir internacionalizavimo aplinkoje spartėjant žiniomis grindžiamos visuomenės formavimuisi, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos procesai pasižymi vis didėjančiu neapibrėžtumu bei įvairiais pavidalais pasireiškiančiomis rizikomis. Šios aplinkybės supratimas leidžia pagrįsti poreikius sugebėti laiku numatyti ir pagrįstai vertinti įvairaus pobūdžio pavojus ir grėsmes, kurie galėtų sukelti neigiamas ar kitaip suvokiamas nepageidautinas globalizacijos, internacionalizavimo, žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos formavimosi, taip pat ir e. valdžios raidos pasekmes.

Ir moksliniuose tyrimuose, ir praktiniuose darbuose, skirtuose žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimui, dažnai stokojama adekvataus įvertinimo tų veiksmų ir aplinkybių, kuriomis yra išreiškiami įvairūs pavojų ir grėsmių poveikiai. Atitinkamų mokslinių tyrimų bei darbų praktikoje tam tikra prasme yra ignoruojamos gana reikšmingos ir įvairiai pasireiškiančios ar galinčios pasireikšti saugumo, taip pat tarptautinio bei regioninio saugumo problemos, kylančios ar galinčios kilti globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje ir formuojantis žiniomis grindžiamai visuomenei bei žinių ekonomikai. Akivaizdu, kad tokio pobūdžio problemos yra vertintinos kaip išskirtinai aktualios, todėl jų suvokimui, nagrinėjimui bei sprendimui yra teiktinas itin didelis dėmesys.

Suvokimas, jog globalizacijos aplinkoje kyla kokybiškai naujų saugumo problemų, taip pat tarptautinio ir regioninio saugumo problemų, tiesiogiai sietinų su žiniomis grindžiamos visuomenės formavimuisi, nulemia būtinumą ir plėtoti naujos tematikos mokslinius tyrimus, ir naujomis kryptimis atlikti daug praktinių darbų įvairiose vadybos ar administravimo, taip pat viešojo administravimo srityse.

Mokslinių tyrimų srityje pažymėtini tokie prioritetai:

- ◆ šiuolaikinių visuomenės saugumo problemų, tarp jų – tarptautinio, regioninio ir nacionalinio saugumo problemų, identifikavimas, jų reikšmingumo bei poreikių jas spręsti, taip pat sprendimo galimybių ir prioritetų įvertinimas;
- ◆ globalizacijai, socialinės ekonominės raidos ir mokslo bei technologijų pažangos internacionalizavimui, taip pat žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos formavimuisi būdingų dėsningumų ir aplinkybių įvertinimas – taip pat ir visuomenės saugumo kriterijų požiūriu;
- ◆ bendros ekonominės, mokslo, studijų ir technologijų, taip pat saugumo erdvės kūrimo Europos Sąjungoje dėsningumų ir trajektorijų įvertinimas sudarant ir įvertinant prognozes, skirtas tokios erdvės suformavimo pasekmėms atskirioms šalims (tarp jų – Lietuvai) apibrėžti, ypač atsižvelgiant į žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo iššūkius.

Praktinių darbų srityje pažymėtini tokie prioritetai:

- ◆ sukūrimas, paskleidimas ir praktinis taikymas metodikų, kurios būtų skirtos įvairiose viešosios politikos ir administravimo grandyse daromų ir įgyvendinamų politinių ir valdymo sprendimų kompleksinėms ekspertizėms atlikti visuomenės saugumo kriterijų požiūriu, ypač tų politinių ir valdymo sprendimų, kurie yra skirti socialinei ekonominei raidai, mokslo ir technologijų pažangai bei žiniomis grindžiamai visuomenei kurti, taip pat e. valdžiai plėtoti tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu; tokių ekspertizės metodikų pritaikymas turėtų sudaryti prielaidas, kad atitinkami visuomenės raidai ir pažangai skirti politiniai ir valdymo sprendimai būtų labiau pagrįsti visuomenės saugumo užtikrinimo siekių prasme;
- ◆ sudarymas teisinių, organizacinių, taip pat informacinių prielaidų, kad įvairiose viešosios politikos ir administravimo grandyse rengiami ir daromi politiniai ir valdymo sprendimai, ypač strateginiai sprendimai, skirti visuomenės raidai ir pažangai atsižvelgiant į globalizacijos, internacionalizavimo bei žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi aplinkybes, būtų besąlygiškai vertinami pagal atitinkamus visuomenės saugumo kriterijus; sudarymas analogiškų prielaidų, kad politiniai ir valdymo sprendimai, ypač strateginiai sprendimai, skirti visuomenės saugumui tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu mastu, būtų kompleksiskai įvertinami atsižvelgiant į daugybę specifinių aplinkybių, atspindinčių žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimosi ypatumus;
- ◆ e. valdžios plėtojimui skirtų priemonių sistemoje turi būti numatomos specialios priemonės, skirtos prevencijai vykdyti tų pavojų, kurie galėtų kilti visuomenės saugumui tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu, atžvilgiu.

Visuomenės saugumo problematika yra vertintina kaip išskirtinai svarbi kuriantis žiniomis grindžiamai visuomenei bei plėtojant e. valdžią, todėl tolesni moksliniai tyrimai ir praktiniai darbai šioje srityje yra laikytini prioritetiniais.

GLOBALIZATION, KNOWLEDGE BASED SOCIETY AND E-GOVERNANCE: SECURITY PROBLEMS

Boriss MELNIKAS, Prof Dr Habil,

*Vilnius Gediminas Technical University,
Lithuanian Public Administration Training Association,
Chair of the Academic Council*

Summary

Socio-economic development, science and technology progress can be characterized by some distinguishing factors that are determined by increasingly intensive processes of globalization/internationalization and formation of a qualitatively new type of society – knowledge-based society.

What characterizes the newly emerging knowledge-based society is that conditions of further socio-economic development and scientific

VIŠUOMENĖS MODERNIZAVIMAS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO TOBULINIMAS IR ELEKTRONINĖ
VALDŽIA: NAUJI IŠŠŪKIAI IR MOKSLINIŲ TYRIMŲ PRIORITETAI
MODERNIZATION OF SOCIETY, DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND E-GOVERNANCE:
NEW CHALLENGES AND PRIORITIES OF SCIENTIFIC RESEARCHES

technological progress give rise to qualitatively new knowledge economy and a new type of management and administration culture, that spreads into all spheres of public sector, into the contemporary business sector and all other spheres of modern society. A characteristic feature of the new type management and administration culture is development of e-governance conception, progress and spread of e-governance ideology, rapid creation, spread, implementation and continuous modernization of e-governance technologies and organizational forms.

The perception of modern society development and progress is widely conditioned by factors that express impact of globalization and internationalization processes and determine formation possibilities of knowledge-based society and knowledge economy, therein – describing a qualitative level, spread and implementation dimension of e-governance ideologies and technologies.

Significance, importance and role of globalization, internationalization, knowledge-based society and knowledge economy formation processes, therein – e-governance development process, determine a necessity to investigate profoundly these processes, to observe, follow and forecast their trajectories, to single-mindedly influence, manage and administer them creating preconditions to real implementation of courageous and ambitious society goals.

During the process of rapid formation of knowledge-based society in the environment of globalization and internationalization, socio-economic development, processes of science and technology progress are determined by continually growing indeterminacy and various forms of risk: awareness of the mentioned factor allows to find a need to manage timely predict and reasonably estimate various dangers and threats that could cause negative or differently comprehensible undesirable results of globalization, internationalization, knowledge-based society, knowledge economy formation and e-governance development.

In both scientific researches and practical tasks intended for knowledge-based society and knowledge economy formation there is often lack of adequate evaluation of those factors and consequences that are used to express various effects of dangers and threats. In appropriate scientific researches and activities to some extent it is ignored quite significant and differently manifested security, therein – international and regional security problems, resultant in globalization and internationalization processes' ambience and formative knowledge-based society and knowledge economy. Obviously, such problems are treated as relevant, therefore huge attention is paid for their understanding, analysis and solution.

Realization that in the ambience of globalization qualitatively new security problems arise, therein – international and regional security problems, closely related with formation of knowledge-based society, determine a necessity

for both development of new themes for scientific research and accomplishment of new tasks in the new direction of management and administration, therein – different spheres of public administration.

Noteworthy priorities in the sphere of scientific research:

- ◆ identification, significance, a demand on solving, assessment of solution possibilities and priorities of society's security problems, therein – international, regional and national problems,
- ◆ assessment of regularities and factors characteristic for formation of globalization, social economic development, science and technology progress internationalization, knowledge-based society and knowledge economy, therein – from the point of view of security,
- ◆ assessment of regularities and trajectories for creation of unanimous economic, science, studies and technologies, security framework in the EU.

Noteworthy priorities in the sphere of practical tasks:

- ◆ creation, dissemination and practical application of methods that would be used from the attitude of society's security to perform complex expertises of political and ruling decisions that are prepared in various levels of public policy and administration management and are intended for creation of social economic development, science and technology progress and knowledge-based society, therein – for development of e-governance on both international and national level; the use of such expertise methods should presume that political and ruling decisions would be more reasonable for an appropriate progress and development of society from the view of society's security,
- ◆ creation of legal, organizational and informational preconditions in various levels of public policy and administration that initiated political and ruling decisions, especially strategic decisions, intended for the development and progress of society regarding factors of globalization, internationalization and knowledge-based society creation would be unconditionally evaluated regarding appropriate criteria of society's security; formation of analogous preconditions that political and ruling decisions, especially strategic decisions, regarding society's security on international as well as national levels would be evaluated as a complex regarding many specific factors reflecting peculiarities of knowledge-based society creation,
- ◆ in the system of remedies for the development of e-governance should be foreseen special remedies for prevention of dangers that could occur for the security of society on international or national levels.

The problem of society's security is considered of a high importance for creation of knowledge-based society and developing e-governance, therefore further scientific research and practical tasks in this sphere are in preference to others.

Straipsnis recenzuotas

Copyright of Public Administration (16484541) is the property of Lithuanian Public Administration Training Association and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.